

De wijkagent

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Jan Schoenmaker

Geschreven in samenwerking
met Bert Muns

De wijkagent

Twintig jaar op de tippelzone

Ambo|Anthos
Amsterdam

Alle gebeurtenissen die in dit boek worden beschreven zijn
waargebeurd. Om de identiteit van de betrokkenen te beschermen
zijn in veel gevallen namen en omstandigheden veranderd.

ISBN 978 90 263 5044 3
© 2020 Jan Schoenmaker en Bert Muns
Omslagontwerp Studio Jan de Boer
Omslagbeeld en foto auteur © Merlijn Doomernik

Verspreiding voor België:
Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor Louise

Nooit, nóóit mag je iemand afschrijven!

Proloog

Bettine, Puck, Naima, Tanja, Natasha, Ivette, Anja, Jennifer, Nadia, Suzan...

Het begint met een losse gedachte, een flard van een herinnering. De namen die ik me nog herinner worden talrijker en er komen meer details terug naarmate ik er langer bij stilsta. Wat is het menselijk brein toch een merkwaardig fenomeen. Je denkt dat je het niet meer weet, gedachten overgroeid met andere, recentere gebeurtenissen, zoals klimop na verloop van tijd bezit neemt van een muurtje. Maar daaronder is het er allemaal nog. O ja, zij. En zij ook. Man, man, wat ik met haar niet te stellen heb gehad! En met haar vriendje, niet te vergeten. Wat een eterbak was dat.

Een wat troosteloze ventweg, die ik na al die jaren nog steeds zó voor me zie, aan de rand van de stad. Geplaveid met klinkers, ongelijk en met brede kieren ertussen door het zware verkeer dat er overdag rijdt, kieren waar 's nachts zo dikwijls een naaldhak tussen blijft steken. Aan de ene kant bedrijven en aan de andere kant een smalle groenstrook waarachter het verkeer over de hoofdrijbaan van de Europalaan voortraast; de stad in, of juist

eruit. De meeste passanten zijn zich niet bewust van de schimmige wereld die zich achter die groenstrook bevindt – de wereld die tippelzone heet. Je moet het ook weten en er bewust naartoe rijden, anders ben je er zo voorbij.

Soms ben ik jaloers op de mensen die in zalige onwetendheid aan die wereld voorbijgaan. Dat deed ik ook lang en zelfs toen ik er beroepshalve mee te maken kreeg, zorgde ik nog steeds dat ik er zo ver mogelijk vandaan bleef. Vooral emotioneel. Eerlijk gezegd had ik nooit gedacht dat dat anders zou kunnen worden. Maar dat werd het wel en inmiddels zal ik er nooit meer zomaar voorbij kunnen rijden.

Het is 1992. Bill Clinton wordt gekozen tot president van de Verenigde Staten en op de Balkan laait de oorlog weer op. Nederland is heel even wereldnieuws als een El-Al Boeing neerstort in de Bijlmer en, alsof dat nog niet erg genoeg is, op de luchthaven van Faro een DC-10 van Martinair verongelukt. Op televisie kijken we naar *Boggle* en *All You Need Is Love* en als we dat niet doen, luisteren we naar Guns N' Roses, George Michael en Elton John.

In dat jaar word ik op het bureau Marco Pololaan in Utrecht tot mijn grote schrik aangesteld als de nieuwe wijkagent van Transwijk. Ik wil wel wijkagent worden, daar heb ik zelf om gevraagd. Maar niet daar, want de wijk wordt gedomineerd door de tippelzone. Zeker wat politiewerk betreft. Zeker driekwart van het werk in Transwijk komt voort uit de tippelzone. De wijk lijdt eronder, niet zozeer onder de tippelzone zelf als wel onder de uitwassen, zoals overigens ook in andere steden in het land het geval is. Nederland worstelt namelijk nog altijd met de verslavingsproblematiek, waarbij heroïne inmiddels links en rechts wordt ingehaald door cocaïne en synthetische drugs. Tientallen

rapporten worden erover volgeschreven, maar niemand heeft de oplossing voor het groeiend aantal verslaafden en vooral voor de randverschijnselen die dat met zich meebrengt. Verslaafden doen alles om aan geld te komen, duizenden autoradio's veranderen jaarlijks van eigenaar en glasbedrijven doen goede zaken met het vervangen van alle ingeslagen portierraampjes. Wie vrouw is en verslaafd, beproeft veelal haar geluk in de prostitutie. Hoewel, van geluk is weinig sprake. Tippelprostitutie tiert welig in alle grote en iets minder grote steden van ons land, en de omstandigheden waaronder verslaafde prostituees hun werk moeten doen zijn mensonterend. Veel gemeentes worstelen met het terugdringen van de overlast en de zorg voor de veiligheid van de vrouwen. De politie doet vaak weinig anders dan het opjagen van prostituees, van de ene straat naar de andere. Tot ook daar de overlast te groot wordt. Zonder enige vorm van toezicht kunnen niet alleen de klanten doen wat ze willen, maar ook de dealers en de pooiers. Met alle risico's van dien voor de vrouwen en hun klanten. Aids is immers nog een doodvonnis.

Prostitutie is er altijd geweest en zal er ook altijd blijven, maar de levensgevaarlijke uitwassen van de heroïneprostitutie kan de overheid echt niet langer negeren. Daarom ontstaan in de tweede helft van de jaren tachtig her en der gedoogzones, waar tippelprostitutie wordt toegestaan. Uit nood geboren, maar dan weten we in elk geval waar ze zijn. Sommige steden gaan nog een stap verder en bouwen de gedoogzones om tot officiële tippelzones, waar in elk geval toezicht is en in veel gevallen ook hulpverlening. Utrecht is een van die steden waar het probleem wordt onderkend en aangepakt en waar in 1986 aan de Europalaan de tippelzone wordt gevestigd, de tippelzone waar ik twintig jaar lang het gezicht van de politie zal zijn.

Nu, twee decennia later, is de wereld haast onherkenbaar veranderd. Ikzelf ook. Want die ventweg, dat vergeten, weggestopte stukje Europalaan, heeft mijn leven voor altijd veranderd. Mijn kijk op de mensheid, de manier waarop ik mijn vak als politiemans uitoefen, zelfs het aantal keren dat ik over mijn schouder kijk als ik naar huis fiets.

Carmen, Rita, Isabelle, Magda, Frederika, Jolanda, Patricia, Vicky... Voor mij zijn ze zoveel meer dan namen. Ze zijn vrouwen, elk met een eigen verhaal, een eigen verleden. Een enkeling met een toekomst. Eén ding hebben ze gemeen: ze kunnen niet anders. Ze hebben geen andere keus dan hier te staan, elke avond, elke nacht, in weer en wind. Als schaduwen onder de straatlantaarns.

1

Hans en ik hebben net een broodje gehaald als de melding komt. Het loopt tegen enen. Het is warm, eigenlijk is het geen weer om in een auto te zitten.

‘13.10, wilt u gaan naar de Keulsekade 32, daar is een kind met een gebroken been en een slagaderlijke bloeding. Ambulance rijdt en u hebt toestemming, over.’

Hans heeft het zwaailicht en de sirene al aangezet voor ik de meldkamer kan antwoorden.

‘13.10 onderweg, over.’

Hans rijdt als een duivel en ik hou me vast in de bochten, om niet tegen hem aan te vallen. Mijn broodje rolt heen en weer over de achterbank. Bij een slagaderlijke bloeding telt elke seconde en als het een kind betreft, geef je als vanzelf nog een beetje extra gas. Het is stil in de auto, op het gejang van de sirene na. Er wordt niet meer gelachen, de sfeer is in één klap serieus.

‘13.10, hier het HB, over.’

‘13.10, HB,’ antwoord ik.

‘We hebben zojuist nogmaals contact gehad met de melder. Het slachtoffer is geen kind, maar een volwassen vrouw, en vermoedelijk is er geen sprake van een gebroken been, maar alleen van een slagaderlijke bloeding.’

‘Dat is begrepen, HB. 13.10 is nagenoeg ter plaatse.’

Ik wijs opzij, want ineens weet ik het weer.

‘Hier,’ zeg ik tegen Hans. ‘Het is bij die garage.’

Hij zet de sirene uit en als we het terrein op stuiteren zie ik dat John, de eigenaar, ons tegemoet komt rennen. Ik herken hem. Zijn garage is niet duur. Ik heb hier weleens een collega afgezet die zijn auto moest ophalen. Nog voor de surveillanceauto helemaal stilstaat, ben ik er al uit.

‘Waar is ze?’ schreeuw ik.

Op een drafje loopt hij naar de kleinste van een rijtje caravans dat aan de zijkant van het terrein staat en hij trekt de deur open. Ik duw hem half opzij en wurm mezelf door de smalle opening naar binnen. Dan stokt mijn adem. Alles, maar dan ook alles in de caravan is rood van het bloed. Het zit tegen het plafond, het druipt langs de ramen, ik voel dat ik bijna uitglij in de glibberige brij op de vloer. Het is onbeschrijfelijk, ik ben in een horrorfilm terechtgekomen.

Het is tóch een kind, is het eerste wat door me heen gaat als ik de kleine gestalte zie zitten op het bed. Ze blijkt geen kind te zijn, maar de verwarring is begrijpelijk. De vrouw kan nooit veel groter zijn dan een meter vijftig. Dat van die slagaderlijke bloeding is in elk geval niet overdreven. Het bloed spuit nog steeds uit haar lies. Het is geen dikke straal, maar wel een krachtige, helemaal tot aan het plafond. En het stopt niet. Ik voel spetters en bedenk me geen moment. Ik moet iets doen om deze bloedfontein te stelpen. In dit tempo is ze in minder dan een minuut leeggebloed. Met kracht plant ik mijn grote vuist in de lies. Ik kijk opzij en zie nog een tweede vrouw, nauwelijks groter dan de vrouw op het bed. Zij heeft weliswaar geen bloeding, maar is net zo in shock. Beiden zwijgen. Achter mij, in de deuropening, staat Hans machteloos toe te kijken. Wat zou hij ook kunnen

doen? Hij past er niet eens meer bij, in deze poppenwagen.

‘Waar blijft die GGD?!’ roep ik over mijn schouder.

Buiten roept Hans de meldkamer via zijn porto, ongetwijfeld blij dat hij toch iets kan doen.

‘Ze zijn onderweg,’ zegt hij.

Wachten duurt nooit zo lang als wanneer je op een ziekenauto wacht. Erg veel bloed kan ze niet meer overhebben. Ik doe wat ik kan, maar nog even en het hoeft niet meer. Dan hoor ik de sirene van de ziekenwagen in de verte. Op hetzelfde moment roept Hans: ‘GGD is er.’

Nog geen halve minuut later voel ik een hand op mijn schouder.

‘Ik wurm me even langs je, oké?’ zegt de verpleger kalm.

Ik hou mijn vuist zo lang mogelijk op zijn plaats terwijl ik probeer ruimte te maken. De verpleger wringt zich tussen mij en de deurpost en neemt het van me over. Ik stap achterwaarts de caravan uit en knipper tegen het zonlicht, dat me ineens onwerkelijk toeschijnt. De hele wereld is onwerkelijk. De chauffeur van de ambulance staat klaar met een verbandkoffer en heel even zie ik hem zijn hoofd schudden. Ook Hans kijkt me wat vreemd aan en blijft op afstand. Wat is er? Wat hebben die twee? Dan gaat mijn blik naar beneden. Mijn witte overhemd is rood van het bloed en in mijn uniformbroek zitten grote, donkere vlekken. John is een paar stappen weggelopen en staat wat verderop de andere kant op te kijken.

‘We moeten zien dat we jou schoon krijgen,’ zegt Hans.

Ik knik.

Hans roept de garagehouder en ik loop met hem mee naar het toilet achter de garage. Ik kijk in de spiegel boven de wasbak en schrik. Waar het zo snel allemaal vandaan is gekomen, is me een raadsel, maar het bloed zit zelfs in mijn gezicht en in mijn

baard. Ik schrik van mezelf. Ik zie eruit als Graaf Dracula. Zo goed en zo kwaad als het gaat spoel ik het meeste bloed weg, tot ik in elk geval weer een beetje toonbaar ben.

Als ik terugkom, ligt het slachtoffer al op de brancard. De verpleger kijkt me aan.

‘Hoe is het met jou?’

‘Hoe is het met haar?’ reageer ik. ‘Dat is belangrijker.’

‘Het had niet veel langer moeten duren, maar zij overleeft het wel.’

Dan pakt hij ineens mijn rechterhand. ‘Wat is dat?’

Op de rug van mijn hand zit een snijwondje dat ik de dag ervoor heb opgelopen in mijn groentetuin. Met mijn hobby loop ik elke week wel ergens een schram of een wondje op. Ik sta er nooit bij stil, tot nu. Het wondje is nog niet dicht en hoe langer ik ernaar kijk, hoe groter het lijkt te worden. Heel langzaam dringt het tot me door. Met deze hand heb ik de wond dichtgehouden. De verpleger kijkt me aan. ‘Heb je geen handschoenen gedragen?’ vraagt hij. Zijn toon verraadt dat hij het antwoord al weet.

‘Die hebben wij niet in de auto,’ zeg ik schouderophalend.

‘Nooit doe je zoiets zonder handschoenen!’ roept hij uit.

Ik sta er wat verloren bij. Hij heeft natuurlijk groot gelijk en ik weet niet wat ik zeggen moet. Ja, behalve dan misschien dat handschoenen niet tot onze uitrusting behoren. Af en toe nemen we er een paar mee uit een ziekenhuis, maar die zijn ook altijd zo weer op.

De chauffeur schuift de brancard in de ziekenwagen. De verpleger draait zich om.

‘Ik zou me maar laten testen,’ zegt hij in het weglopen.

‘Waar gaat ze heen?’ hoor ik Hans vragen, maar ineens komt het geluid van heel ver weg, nu ik me realiseer wat ik gedaan heb.

‘Militair Hospitaal, Joseph Haydnlaan.’

‘Ze heet Gaby,’ zegt Hans na een tijdje, als we terugrijden naar het bureau. ‘En haar tweelingzus is Tina. Ze zijn Duits.’

‘Tweeling,’ zeg ik, meer tegen mezelf dan tegen hem. Ik kijk om me heen. De stad glijdt voorbij. Elk plekje ken ik, maar ineens is alles anders. Mensen lopen in de zon, leven hun leven. Ik haal diep adem.

‘Ze wonen daar, in die caravan,’ zegt Hans.

‘Wat je wonen noemt.’ Voor het eerst kijk ik hem aan.

Hij haalt zijn schouders op. ‘Dat zegt John tenminste.’

Op het bureau trek ik een schoon uniform aan en een halfuur na Gaby komen ook wij aan in het Militair Hospitaal.

‘Tja,’ zegt de arts. ‘Ik heb haar net gesproken, triest verhaal. Ze is verslaafd en omdat ze geen aderen meer kon vinden in haar arm, is ze gaan spuiten in haar lies. Dat is gaan ontsteken en die slagader is zo verzwakt dat-ie spontaan is geknapt.’

Mijn mond is droog en het dreunt in mijn hoofd. Zie je wel. De verpleger had gelijk, ik ben een nog grotere sukkel dan ik al dacht. Ineens voel ik me ziek. De arts kijkt me aan.

‘Ik heb de wond dichtgedrukt,’ zeg ik. ‘Met deze hand.’

Het bloed van Gaby heb ik afgewassen, maar de snijwond is duidelijk te zien. De dokter zucht.

‘Kan ik haar spreken?’ vraag ik.

‘Kom maar mee.’

In het ziekenhuisbed lijkt Gaby nog kleiner dan de laatste keer dat ik haar zag, in de caravan. Een zielig, lijkleek vogeltje in een veel te groot bed. Door het gordijn komt gelig licht naar binnen. Ze hebben haar aardig opgekalefaterd, maar nog steeds heeft ze net zo weinig kleur als het laken waar ze onder ligt. Ze ziet er teer en kwetsbaar uit, maar dat is niet waar ik me nu druk om maak.

‘Door jou loop ik nu risico,’ zeg ik. ‘Als jij aids hebt, heb ik het ook.’

Is het eerlijk om haar dat voor de voeten te werpen? Nee. Is het redelijk? Nee. Maar ik ben niet redelijk. Vanmorgen genoot ik nog van de dag en nu staat mijn leven op het spel. Door haar. Dat is het enige waar ik aan kan denken.

Hans staat naast me en zegt niets. Gaby mompelt iets wat lijkt op ‘sorry’ en draait haar hoofd weg.

‘Ze spreekt alleen Duits,’ zegt de dokter.

‘*Hast du es?*’ vraag ik nadrukkelijk. ‘*Hast du Aids?*’

‘*Nein.*’

Zonder een woord verlaat ik de kamer.

‘Wat denkt u?’ vraag ik de dokter als we naar de uitgang lopen. ‘Heeft ze het wel of niet?’

‘Moeilijk te zeggen. Het enige wat u kunt doen is uzelf laten testen bij de GGD. Er zit niks anders op.’

Bij de deur geeft hij me een hand. Dat kan dus nog, gaat het in een flits door me heen. Hij is niet bang voor me. Dan lopen we naar de surveillanceauto. De dienst zit er allang op. Zo meteen moet ik naar huis. Naar mijn vrouw, die ik nog niets verteld heb.

Misschien heb ik niet méér gezien dan de gemiddelde politie-man in Nederland. Maar zeker ook niet minder, want op de een of andere manier was ik altijd wel op de plek waar het gebeurde. Mijn eerste lijk staat nog haarscherp op mijn netvlies. Burenruzies, aanrijdingen, ontelbaar veel aanrijdingen. Het is onbegrijpelijk hoe mensen het elke dag weer voor elkaar krijgen om tegen elkaar op te knallen en daar dan vervolgens ontzettend boos over te worden, terwijl het hele drama in de meeste gevallen niets anders is dan een deuk in een stukje blik. Kleine criminaliteit, grote criminaliteit, hele veldslagen met supporters

van de FC, of juist die van de tegenstander, wat mij overigens om het even was. Meestal in ME-tenue, met helm en schild, maar soms gewoon met de platte pet als toevallig even niemand de oorlog had zien aankomen. Mijn knie is in elkaar gegooid met een stoeptegels, tijdens de slag om Amelisweerd. Ik ben bedankt, maar ook uitgescholden, in de maling genomen, bedreigd met gebroken bierflessen. Ik heb bekeuringen uitgedeeld, maar ook mijn hart laten spreken en dingen door de vingers gezien. Soms ben ik net te laat gekomen, soms net op tijd. Ik heb tranen gelachen en tranen gehuild. Gericht geschoten heb ik gelukkig nooit, dat is mij bespaard gebleven. Hoewel het één keer maar weinig gescheeld heeft.

Ik heb de politie zien veranderen, de burgers en niet te vergeten de stad. De inwoners van hele wijken heb ik zien wegtrekken om plaats te maken voor een compleet nieuwe bevolking. Ik heb Hoog Catharijne zien bouwen, voor een deel weer zien afbreken, gezien hoe de tunnel onder het complex veranderde in een getto waar de dope de baas was en het mes regeerde. Met verbazing heb ik gadeslagen hoe voormalige achterstandsbuurten als bij toverslag populaire bakfiets.nl-wijken werden, waar pa en moe wel allebei moeten werken, omdat de hypotheeklasten anders niet op te brengen zijn. Maar ook het omgekeerde: keurige burgermanswijken die gaandeweg afgleden tot vogelaarwijken. Prachtwijken. Krachtwijken. Wijken, hoe je ze ook noemt, waar de oorspronkelijke bewoners wegvluchten, behalve die enkeling die geen kant op kan. Of die met haar tweelingzusje in een viezige caravan woont, ongetwijfeld tegen een vergoeding waar ik mijn fantasie liever niet op loslaat.

Juist vanwege het dorp waar ik vandaan kom, wilde ik per se politieman worden in de grote stad. Op het platteland zou ik me veel te veel verbonden voelen met de agrariërs. Nooit ben ik

weggelopen voor een klus, maar toen na de grote uitbraak van mond-en-klauwzeer overal politie vandaan gehaald moest worden om het vervoersverbod te handhaven, bedrijven af te grenzen en boze boeren in toom te houden, heb ik gevraagd of ik dat alsjeblieft niet hoefde te doen. Want eigenlijk ben ik altijd een beetje boer gebleven en hoe de boeren toen werden behandeld vond ik gewoon niet eerlijk.

Onerlijkheid, ongelijkheid. Ik kan er slecht tegen en toch werd ik daar tijdens mijn opleiding op de politieschool tot mijn teleurstelling al mee geconfronteerd. Als ik dat ergens niet verwacht had, naïeve plattelandjongen die ik was, dan was het bij de politie. Maar op school werd gestolen en de dader moest wel een van de leerlingen zijn. Vrouwelijke studenten kregen een goed cijfer in ruil voor een halfuurtje alleen in de kamer met de docent... En toen mijn kamergenoot en ik allebei een werkstuk maakten waar grotendeels hetzelfde in stond en hij een acht kreeg en ik slechts een magere vijfenhalf, toen wist ik het zeker. Vroeger thuis was alles zwart-wit. Een grijs gebied was er niet. Maar de grens tussen goed en fout liep kennelijk gelijk met de grens van ons dorp. Aan de andere kant van die grens was een andere wereld, waarvan ik het bestaan niet kende, maar waar ik blijkbaar wel in terechtgekomen was. Dat was me al helemaal duidelijk toen ik om uitleg ging vragen bij de betreffende docent, en hij doodleuk tegen me zei: 'Denk er goed aan, Schoenmaker. Ik kan jou laten zakken.'

Dankzij een andere docent die kennelijk wel vertrouwen in mij had, is dat gelukkig niet gebeurd, dus met mijn opleiding is het toch nog goed gekomen.

Maar of het met mij goed komt, daar twijfel ik op dit moment ernstig aan, nu ik hier stilletjes in de wachtkamer zit bij de GGD.